

Chtěl bych napsat o naší vesnici Moldava I.

Starší generace pomalu vymírá a je jen málo pamětníků, kteří se pamatují na naši Moldavu. Chtěl bych, aby i mladší generace věděla o událostech a lidech žijících na Moldavě, kde žili jejich předkové a odkud pochází i jejich kořeny.

Moldava I. byla založena kolem roku 1870. Krajan Husák koupil od místního „poměštíka“, vesnického zbohatlíka, 535 *desatin* (1 desatina = 1,25 ha) orné půdy, luk a lesa. K Husákovi se připojili další krajané a tak vznikl základ naší obce. Byli to Čuba, Doležal a Vašata. Husák koupil také budovy panského dvora.

Podnět k vystěhování našich předků na Volyň před 138 lety způsobila hlavně těžká hospodářská krize, která vznikla po prohrané válce Rakouska s Pruskem r. 1866. Taktéž zákon o volném stěhování. Válkou a bídou postižení lidé, hlavně z Podkrkonoší, byli prakticky donuceni k emigraci. Výnos ruského cara, který umožnil příchod přistěhovalcům na Volyň, otevřel cestu našim předkům za novým živobytím. Po zrušení roboty v Rusku r. 1861 byl nedostatek pracovních sil na statcích, páni byli nuceni pracovníkům platit, což se jim nechtělo, a tak prodávali pozemky za laciný peníz.

Dle vyprávění naší prababičky odjížděli lidé hodně na Volyň. Na statku, kde bylo více synů, zůstal jeden jako hospodář a ostatní se vydali právě na Volyň za lepší budoucností..

Tak přišel na Volyň i krajan Husák, zakladatel Moldavy I., a za ním další a další. Moji prarodiče pocházeli od Ml. Boleslavi. Mnoho přistěhovalců pocházelo ze Šumavy, jako Čuba a další.

Naše vesnice byla založena na zeleném trávníku. Hlavní ulice vedla kolem staré carské cesty zvané *Šlach*. Vedla z Kyjeva přes Rovno a Dubno do Lvova.

Na hlavní ulici stálo 34 čísel popisných. Vedlejší čtvrť byla Bramborovka, která měla 8 čísel, Pařízek s 11 čísly a Rafanda se 4 čísly. K roku 1939 to bylo celkem 56 domů, v nichž žilo 256 občanů.

Prvním starostou obce byl Karel Husák. Za Polska se vystřídal Vladimír Nerad, potom Václav Albrecht starší a Josef Tengler starší. Za Sovětů Vladimír Hamáček a Václav Šimsa. Za německé okupace Vladimír Černohorský.

V naší vesnici Moldavě I. žily tyto rodiny:

1, Nerad V	13, Albrecht V.	26, Babák J.
2, Nerad J.	14, Mansfeldová H.	27, Kapoun K.
3, Kratochvíl A.	15, Stehlík J.	28, Hamáček V.
4, Anděl V.	16, Rode. A.	29, Šimsa J.
5, Karabec J.	17, Kostka J.	30, Doležal E.
6, Mareček V.	18, Prošková M.	31, Brda J.
7, Tengler V.	19, Hlavatý - sál	32, Verner V.
7a, Tengler J.	20, Herbrych J.	33, Hryzbiel B.
8, Diviš V. na Šlachu	21, Černohorský J.	34, Šimsa V.
9, Tuháček Vl.	22, Kostka S. - Sál sokolský	35, Kalvach V.
10, Novotný Vl.	23, Černý V.	36, Hryzbiel J.
11, Voleský J. ; Šavel Václav	24, Marek A.	37, Šilha R.
12, Škola	25, Husák K.	38, Čuba A.

39, Kočí Alexandr
40, Tengler V.
41, Tengler J.
42, Tengler A.
43, Macoun J.
44, Krejčí A.
45, Holštajn Antonín

46, Novák A.
47, Lhotský Leoš
48, Karabec A.
49, Jeřábek K.
50, Černohorský V I.
51, Hnízda J.
52, Macoun J.

53, Cigl A.
54, Marek A.
55, Krejčí
56, Vořech V.
57, Rampas V I.
58, Vokáč J. .

Nerad Josef měl zámečnickou dílnu mezi Ukrajinci.

V naší obci byli k roku 1939 tyto živnosti a řemeslníci:

Babák J. st.	obchod se smíšeným zbožím
Černohorský V I.	kolář a rolník
Diviš A.	obuvník
Herbrych J.	strojní zámečník
Kalvach V.	obchod se smíšeným zbožím
Karabec A.	kovář
Lhotský Leoš	sedlák
Novotný Alexandr	obuvník
Nerad J.	pánský krejčí ↗
Nerad K.	strojní zámečník ↘
Tengler Jar.	strojní zámečník a rolník
Tengler J.	tesař - truhlář
Tengler J. ml.	truhlář a rolník

Dále tu byly: 2 hospody- U Hlavatých (do 1930 U Novotných) a U Kostků- sokolovna
2 cihelny- U Albrechta a Na Jablonovce u Borysa A.

Hasičský sbor byl založen r. 1920. Jeho starostou byl Josef Hryzbil. Josef Tengler st. byl praporečnickem. Sbor čítal kolem 30 mužů a 25 žen v družstvu samaritánek. Měl také dechovou kapelu, kterou vedl Josef Babák.

Postavili požární zbrojnici a zakoupili ruční stříkačku a „linějku“, na které se stříkačka převážela, pak velkou bečku a 2 menší. Tu velkou tahal pár koní a ty menší tahal vždy 1 kůň.

Kolem r. 1925 byl svěcen nový *prapor*, na kterém byl vyšit nápis *Pravda vítězí a Sbor dobrovolných hasičů Moldava I.* Náčelníkem byl Jaroslav Tengler, střídal se také s Janem Macounem. Praporečnickem byl mnoho let Josef Šimsa. Bylo považováno za čest když se někdo mohl stát hasičem. Vzpomínám též na dobu, kdy jsem se už mohl stát hasičem, protože jsem dosáhl 16 let, a to v r. 1934.

Na Moldavě I. jsme měli *pout'* na Petra a Pavla. To šli hasiči v parádních uniformách do církve. Tam velitel velel: „Zastavit, stát!“ a další povel byl: „Hlavy skryt!“ . Přilby jsme drželi levou rukou před sebou. Po bohoslužbě se šlo s ikonou a korouhvemi na hřbitov a po cestě se zpívalo *Tisíckrát pozdravujeme Tebe*. Hodně roků byl předzpěvákem Tengler J. st. Bátůška se na hřbitově modlil u hrobů. Také bývalo pěkné, když jsme všichni hasiči jeli společně tam, kde měl některý sbor nový prapor, který se svítil, a nebo jsme se zúčastňovali okresních cvičení v Dubně..

Když se šlo pro prapor ke kmotře, a to k Šimsům, tak nás doprovázela dechovka. Zastavilo se před domem a praporečnick se dvěma muži vykročili pro prapor, muzikanti přitom hráli zvláštní skladbu, a když přicházeli s praporem, tak hráli zase jinou skladbu, bylo to moc pěkné. Také se hodně jezdilo k požárům, těch bývalo hodně..

Vzpomínám si, jak jsme jeli do Varkovič zrovna, když Němci odváželi Židy na popravu do skal nad Varkovičemi. Tenkrát Židé zapálili asi 3 domy, tak jsme jeli k ohni. Pamatuji si, jak je odváželi v autech.

Také hodně ohňů bylo ve vesnici Ukrajinské, oni totiž měli komíny vypleteny větvemi a omazané hlínou, a tak tam velmi často hořelo.

Sokolská organizace byla založena kolem r. 1932. Do Sokola patřila Moldava II., Májovka, Jablonovka a Kocanda.

Starostou Sokola byl dlouho Dr. Emil Doležal. Náčelníky byli Tengler J. ml., Marek Antonín a Tenglerová Anna.

Cvičilo se 2x týdně. Jelikož z počátku nebylo nářadí, tak se udělala bradla u Tenglerů za dílnou, kruhy, hrazda a skok do dálky u nás na cestě a také před domem u Marků. Asi za dva roky nám nechali ve školní zahradě místo, kde jsme upravili prostor a navezli písek. Ze sbírky se zakoupilo nářadí: bradla, hrazda a kruhy. Tam jsme mívali veřejná cvičení. Bradla a jiné nářadí jsme po cvičení odnášeli k Albrechtům pod kůlnu.

Každý rok se konaly *okresní slety*. Já si pamatuji, jak jsme jeli na ozdobených žebříňácích až do Hulče. Také se jednou konal okresní slet na Moldavě I. Hospodáři si na noc i na jídlo rozebrali sokoly, to bylo na dva dny. Já si pamatuji, když jsem byl v dorostu, tři z nás také podobně byli v Hulči u Mašindlů.

Každý rok se konala *vzpomínka na upálení mistra Jana Husa*. Za vesnicí se připravila velká hranice, která se zapálila a zpívaly se písně- *Tam v České zemi Hranice-vzplála, tam na břehu Rýna*. Ale Poláci nám tyto oslavy brzy zakázali. Asi po dvou letech byla vybudována velká sokolovna a při ní výčep, který postavil Sláva Kostka. V sokolovně se cvičilo na všech nářadích, a to hlavně v zimě. Byly pořádané zábavy, poutě a posvícení. Také se hrála divadla na jevišti. Měli jsme oponu, na které byl namalován mistr Jan Hus. Oponu namaloval Josef Verner, to byl skutečný malíř, který se věnoval malování. Já jsem se u něho jeden měsíc učil, ale protože jsem byl urostlý, tak jsem toho nechal a učil se truhlářem a tesařem doma u tatínka.

Verner namaloval hodně opon, mezi jinými také pro Moldavu II. oponu s Oldřichem a Boženou, pro Noviny Jana Žižku a i jiné.

Sokol také pořádal *Silvestry*. Do půlnoci se zpívaly a hrály kuplety na jevišti. O půlnoci pak předseda Sokola Dr. Doležal popřál všem k Novému roku a potom následovala volná zábava.

Ochotnické divadlo vzniklo kolem roku 1921, ale není vyloučeno, že se hrálo i před první světovou válkou. Starostou divadelního kroužku byl Tengler J. st. a po něm Tengler J. ml. Divadelní kroužek nastudoval a hrál až tři divadelní kusy ročně. Kromě toho se hrálo i ve vedlejších vesnicích.

Zpočátku se hrála představení ve starém sále U Hlavatých, kde kromě sálu byl také výčep. Vzpomínám si, *jak se u nás chladilo pivo*: vykopala se jáma asi tři metry hluboká, vyložila se slámou, vymláčenou cepy, a v zimě, když byl ve Varkovičích zamrzlý rybník, tak se hospodáři domluvili a jelo se pro led. To byla formanka zadarmo, po které se vykonaná práce pořádně oslavila. Do jámy se bečky spouštěly a vytahovaly rumpálem.

Ještě k jevišti. Kozy a podlaha jeviště se ukládaly v dílně u Tenglerů, kde se podle potřeby také upravovaly a hoblovaly také kulisy a opona. Když se hrálo divadlo, tak chasníci přestavovali podle potřeby kulisy. Podle toho co se hrálo, zda probíhal děj v místnosti nebo v přírodě.

Na Vánoce, jak si vzpomínám, k nám přicházeli divadelníci a tatínek je učil zpívat koledy, svítili si při tom prskavkami. To jsme měli ještě starý dřevěný barák, ve kterém byla komora s pecí a dvě velké světnice. .

Hřbitov jsme měli za Tenglerovou zahradou. Byli tu pochováni obyvatelé z Moldavy I., Májovky a Jablonovky. Později si občané Jablonovky zakoupili pole a založili si hřbitov vlastní.

Pohřbů se zúčastňoval pěvecký kroužek, který zpíval poprvé v domě u nebožtíka a podruhé při rozloučení na hřbitově. Zpívalo se: *Již zhasla jasná svíce, Sejdem se tam zase, V tom překrásném čase* aj. Někteří si pozvali hasiče- ti vynášeli nebožtíka z domu. Když to bylo dál, tak se zapřáhla „linějka“, na ní se uložila rakev a po stranách šli hasiči jako doprovod. Na hřbitově pak spouštěli zesnulého do hrobu za zvuků hudby, která hrála skladbu na rozloučení.

Vzpomínám si, když zemřel mladý chlapec nebo dívka, tak se pohřbu zúčastnili družičky a mládenci, kteří nebožtíka vyprovázeli na poslední cestě. Při odchodu ze hřbitova hrála kapela pochody do kroku a šlo se do sálu, kde se tančilo. Ale kolem r. 1932 se od tohoto zvyku upustilo.

Zahradu na Moldavě I. měl největší Doležal E. Nepamatuji si ostatní, kdo jakou zahradu měl. My, Tenglerovi, jsme měli pěknou zahradu. Pamatuji si, jak jsme s tatínkem přivezli celý žebříňák plný stromků ze školky z Ivančic, kde měl školku nějaký Polák. My jsme naši zahradu vždy na dva roky pronajímali nějakému Heřkovi z Varkovič (Židovi). Vždy byla jeden rok úroda menší a druhý rok větší. Výtěžek z prodané úrody činil 1200 Zl.

Na Moldavě I. bylo také rozšířeno *chmelařství*. Největší chmelníci měl Nerad Vladimír. My jsme měli necelý hektar. Měli jsme svoji vlastní sušičku na chmel. Měla 3 patra a topilo se v ní dřevem. Také u nás někteří hospodáři sušili chmel. Tengler Josef udělal několik sušiček .

Za Poláků se také pěstoval tabák. My ho měli na 20 arech. Sklizený tabák i chmel se odvážel na žebříňácích do Dubna.

Na Moldavě byl nejbohatší sedlák Albrecht Václav, potom Marek Antonín, Kočí Alexandr, Šimsa Václav, Verner V., Hryzbil Bohumil, Černohorský Vladimír, Hryzbil Josef a další sedláci tak do 12 hektarů.

Albrechtovi stavěli všechny nové budovy z cihel, chlévy, kolny, špejchar a dvě velké stodoly. Markovi taktéž stavěli celou usedlost novou, chlév měli průjezdný, že se krmilo z obou stran přímo z vozu do žlabu.

Tyto práce tesařské prováděla dílna Tenglera J.

Kapitola II

První světová válka v roce 1914 a vývoj po ní.

Nadějný hospodářský a kulturní vzestup Volyně přerušila I. světová válka. Řada moldavských krajanů se přihlásila do České družiny. Byli to:

Hašler Josef, Hnízda Václav, Hryzbil Josef, Karabec Jan, Macoun Josef, Nerad Karel, Nerad Josef, Nerad Václav, Nerad Vladimír a Vondráček Josef. V řadách Československých legií zahynul Hašler Josef.

12. listopadu 1920 bylo vyhlášeno příměří a začala mírová jednání v Rize. Mír byl uzavřen 19. března 1921. Poláci získali celou Volyň, hranice se utvořily asi 10 km za Rovněm, tam byl už Sovětský svaz. Některé české vesnice zůstaly v Rusku. 20 roků jsme žili zase v Polsku. Měli jsme polské školy, ale učilo se také dvě hod. denně česky. 1. září 1939 Hitler bleskově zaútočil na Polsko. Slabě ozbrojená polská armáda nemohla dlouho odolávat, početné převaze se bránila asi 14 dní. Po zaboru Polska se Hitler domluvil se Stalinem a rozdělili si Polsko. Sovětský Svaz si zabral Polsko až pod řeku Bug a celá Volyň se ocitla zase v Sovětském Svazu.

Na podzim roku 1940 narukovaly 18. a 19. ročníky na vojenskou službu. Do Sovětské armády na podzim tohoto roku narukovali: Šilha Rostislav, Tábořský Josef, Tengler Vladimír. Na jaře 1941 narukoval Anděl Sláva, Hryzbil Josef, Rozhoň Vladimír a Tuháček Vladimír. Vladimír Tengler byl u těžkého dělostřelectva, u Beldičiva přišel do zajetí. Prošel zajetím: Berdičev, Vladimír Volyňský, Rovno lágr a největší lágr světa Chelm, odkud se mu podařilo dostat. Byl celkem 16 dní v zajetí a z Chelmu šel 7 dní domů.

Prestože Hitler se Stalinem měli uzavřený pakt o neútočení, 22. června 1941 Hitler napadl Sovětský svaz a rychlým postupem zabíral polská území a Volyň. Stalin věřil uzavřené smlouvě, takže nebyl na válku vůbec připraven. Hitler takto rychle zabíral Sovětské území. Navzdory tomu, že slíbil volnost Ukrajině, ocitl se až před Moskvou. Tak se celé ukrajinské pluky vydaly do zajetí. Ale Moskva se ubránila. Největší zvrat se stal u Stalingradu, kde bylo několik divizí obklíčeno a vzato do zajetí. Stalingrad bránilo několik divizí Sibiřských pluků. Byli zvyklí na kruté mrazy, a tak se stalo, že Rusové zase opanovali celou frontu a Němce hnali zpátky.

Kyjev byl osvobozen 7. listopadu 1943. V Buzuluk za Moskvou se organizovala česká vojska. Po celém Rusku byl hlášen nábor Čechů do Svobodovy armády. Vstoupili do bojů, u Bílé Církve, Rudy a Žaškova a Kyjeva. Když bylo v roce 1944 osvobozeno Rovno, generál Svoboda ani nemusel vyhlásit

mobilizaci. Většinou se do Svobodovy armády vojáci hlásili dobrovolně, a to ve věku od 18 do 60 let. Naše Moldava I narukovala 17. března. Povozeč nás odvezli na nádraží do Mirohoště, a odtud do Rovna do kasáren.

Z Moldavy I. nastoupili tyto vojáci:

Albrecht Václav, Anděl Sláva, Babák Josef, Brda Vladimír, Cígl Antonín, Cígl Václav, Černohorský Josef, Černohorský Václav, Černý Václav, Herbrych Josef, Hlavatý Antonín, Holštajn Antonín, Hryzbil Antonín, Hryzbil Josef, Hryzbil Vladimír, Karabec Václav, Kočí Josef, Kostka Sláva, Jeřábek Karel, Macoun Jan, Macoun Jaroslav, Macoun Josef, Macoun Vladimír, Mareček Vladimír, Marek Antonín, Nerad Antonín, Nerad Josef, Rampas Antonín, Šavel Václav, Šimsa Josef, Šlanhof Antonín, Tengler Antonín, Tengler Jaroslav, Tengler Josef, Tengler Vladimír, Vokáč Jiří, Vokáč Josef, Vořech Vladimír.

Naši mrtví v Československé armádě:

Macoun Vladimír, Marek Antonín, Tengler Antonín, Tengler Josef, Vokáč Josef a Vokáč Jiří.

V Sovětské armádě:

Hryzbil Josef, Rozhoň Vladimír, Šilhá Rostislav, Tuháček Vladimír.

Oběti Banderovců a válečných operací:

Hryzbil Antonín, Karabec Antonín, Karabec Slávek a Neradová Antonie.

Po ukončení války v roce 1945 se někteří vojáci vrátili domů na Volyň. Z naší Moldavy I. to byli: Tengler Jaroslav, Tengler Vladimír, Cígl Jaroslav, Babák Josef, Mareček Vladimír, Anděl Sláva, Hryzbil Josef, Karabec Václav, Kostka Josef, Vořech Vladimír, Macoun Jan, Rampas Antonín.

Většina však zůstala v Československu a čekala na příjezd svých rodin. Dočkali se až na jaře roku 1947, kdy se za 4 měsíce všichni přestěhovali z Volyně. Bylo to asi 40 000 osob. Tady v Hněvotíně si vzali usedlosti tyto: Nerad Josef, Nerad Antonín, Albrecht Václav, Marková Anna, Macoun Jaroslav. Ostatní byli z Moldavy II. Tengler Vladimír ji zakoupil. Musel dát odstupné Patákovi. Do Hněvotína jsme se nastěhovali v roce 1956.

Autor: Vladimír Tengler

Hněvotín u Olomouce